

Program działalności Wojewódzkiej i Miejskiej
Biblioteki Publicznej w Gdańsku na lata 2022-
2028

PLAN DZIAŁAŃ

Poniższy plan działalności WiMBP na lata 2022-2028 w znacznym stopniu oparty jest na opracowanej przez zespół redakcyjny, powołany przez dyrektora WiMBP, strategii rozwoju WiMBP na lata 2021-2030. Strategia ta określa kierunki zmian w sferze infrastruktury, cyfryzacji, otwartości oraz działalności regionalnej. Przedstawia także postulowany model biblioteki, pojmowanej jako instytucja bliska jej użytkownikom (z badań socjologów kultury wynika, że biblioteki postrzegane są jako placówki o „najłatwiejszym do przekroczenia progu”, przystępne, będące niejako instytucjami kultury „pierwszego kontaktu”). Ważną cechą modelu funkcjonowania biblioteki, wpisanego w strategię rozwoju WiMBP, jest też diagnozowanie potrzeb społeczności lokalnej i idące w ślad za tym programowanie ich funkcji na tyle szeroko, by odpowiadały licznym potrzebom społecznym i kulturalnym. Aby ten cel osiągnąć, filie biblioteczne WiMBP już dziś podejmują współpracę z wieloma organizacjami i instytucjami, które działają na rzecz lokalnego środowiska. Współpraca tego rodzaju rozwijana będzie także w kolejnych latach.

W działalności placówek kultury nierzadko można dostrzec skłonność do skupiania się na własnej tylko aktywności, co nie pozwala sięgać po korzyści, wynikające z efektu synergii we wspólnych projektach. Przedsięwzięcia WiMBP w czasie minionych trzech lat cechowała natomiast „międzyinstytucjonalność”. Plany funkcjonalno-użytkowe, poprawa infrastruktury, działalność wydawnicza, promocja czytelnictwa – te i podobne aktywności podejmowane były wspólnie z innymi instytucjami. W kolejnych latach WiMBP podobnie zamierza promować czytelnictwo wspólnie z innymi, zapraszając do współpracy podmioty. Współpraca ta ujęta będzie w dwóch „markach”: #gdanskczyta oraz #pomorskieczyta, będących płaszczyzną współpracy rozmaitych instytucji.

Działania te przyjmować będą dwa zasadnicze kierunki. Pierwszy nakierowany będzie na osoby już czytające oraz te, które w czasie pandemii zmieniły swoje przyzwyczajenia i przestały odwiedzać biblioteki (są to znaczące liczby), ale które, należy sądzić, stosunkowo łatwo jest na powrót zainteresować ofertą biblioteczną. Propozycje, adresowane do „tych, którzy już czytają”, powinny być możliwie precyzyjnie ukierunkowane na potrzeby określonych grup, zwłaszcza określonych wiekowo. Innej strategii wymaga czytelnik dziecięcy, innej młodzieżowy (najtrudniejszy), jeszcze innej osoby aktywne zawodowo oraz seniorzy. Biblioteka będzie w tej sferze kreować różnorodne wydarzenia promocyjne nakierowane na potrzeby tych właśnie grup.

Odmiennym zadaniem jest zainteresowanie „kulturą książki” osób, które z różnych powodów, wymagających zdefiniowania, nie sięgają po książki – a takie osoby stanowią w Polsce, mimo

kosmetycznej korekty statystyk w ostatnich latach, nadal większość. Jak do tych osób dotrzeć? Podbudową dla przedsięwzięć Biblioteki w kolejnych latach będą badania społeczne, jakie w drugiej połowie 2021 r. zostaną zlecone przez Bibliotekę w ramach programu #gdanskczyta. Będą one próbą opisania gdańskich „nieczytelników”: ich potrzeb, stylu życia, wyborów kulturalnych.

Niewątpliwie najpoważniejszym wyzwaniem, stojącym przed Biblioteką w najbliższych latach, są trendy kulturowe, sprawiające, że czytanie książek staje się zajęciem, od którego odchodzi się po ukończeniu edukacji (a po prawdzie również w jej trakcie...). By temu przeciwdziałać, trzeba rozumieć mentalność młodszych generacji. Zaś aby ją rozumieć, trzeba mieć w zespole Biblioteki cechujących się podobną wrażliwością pracowników. W tym kontekście trudno nie wskazać na zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje otwarcia zawodu bibliotekarza. Z jednej strony dało to efekt, widoczny także w funkcjonowaniu WiMBP, że pracę w bibliotekach podejmują młode i kreatywne osoby (zadaniem Biblioteki i organów prowadzących byłoby – trudno o tym nie wspomnieć - utrzymanie konkurencyjnego poziomu wynagrodzeń w bibliotekach publicznych, tak by podtrzymać ten niezwykle pozytywny trend). Z drugiej strony jednak – dopiero w zespołach bibliotecznych osoby te nabywają „kuchennej” wiedzy o funkcjonowaniu zatrudniającej je instytucji, a wiedzę tę mogą przekazać jedynie doświadczeni pracownicy. Stawia to przed bibliotecznym menedżmentem zadanie utrzymania równowagi między „dawnymi a nowymi laty”, doświadczeniem i zapałem, wiedzą i kreatywnością. Zadanie jest tym bardziej aktualne, że czas pandemii sprawił, iż pewna grupa pracowników Biblioteki przyspieszyła decyzje o przejściu na emeryturę. Każda taka decyzja wymaga zapewnienia „sukcesji”, tak by utrzymać ciągłość przekazywania zawodowych doświadczeń. Wiedza potrzebna dzisiaj menedżmentowi Biblioteki związana jest także ze specyficznymi oczekiwaniami i wymaganiami, jakie młodzi pracownicy mają dzisiaj w stosunku do pracodawcy. Od tego, jak formowany będzie zespół WiMBP, na ile uda się efektywnie pogodzić te dwie składowe: doświadczenia i młodości, zależy sukces Biblioteki.

PLAN DZIAŁAŃ

DZIAŁALNOŚĆ PODSTAWOWA

Podstawowym statutowym celem działalności Biblioteki jest zaspokajanie i rozwijanie potrzeb czytelniczych, edukacyjnych, informacyjnych i kulturalnych mieszkańców województwa pomorskiego. Cele te Biblioteka osiąga dzięki gromadzeniu i udostępnianiu zbiorów, działalności informacyjnej oraz organizacji czytelnictwa.

Dzięki środkom pochodzącym z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa oraz dotacjom organów prowadzących udało się wypracować w Bibliotece model finansowy, pozwalający powiększać księgozbiór o nowości książkowe w skali odpowiedniej do potrzeb czytelników WiMBP. Nie liczba kupowanych nowości jest problemem gdańskich bibliotek, tylko trafność zakupów i dopasowanie ich do potrzeb odbiorców. W ciągu minionych trzech lat dzięki systematycznemu monitorowaniu celowości zakupów zbiorów udało się bardzo wyraźnie poprawić statystyki, ilustrujące, jak duża część nowości książkowych spotyka się (bądź nie spotyka się) z zainteresowaniem czytelników. Analizy takie będą stale prowadzone, przy czym zachowane zostanie rozwiązanie, polegające na złożeniu odpowiedzialności za politykę zakupu nowości książkowych na kierowników filii bibliotecznych. To oni bowiem, lepiej niż ktokolwiek inny, znają potrzeby i zainteresowania swoich czytelników.

Ważną zmianą, wprowadzoną w polityce zakupów nowości książkowych od 2021 roku, jest objęcie systemem dotacji ministerialnych także książek elektronicznych, które wcześniej biblioteki mogły kupować jedynie ze środków własnych. Pozwala to zamawiać z większą swobodą e-booki, co nie powinno jednak prowadzić do „odwrócenia” proporcji pomiędzy książką czarnodrukową i książką elektroniczną. Biblioteki, otwierając się na nowości, nie powinny zbyt łatwo porzucać roli kustosza książki tradycyjnej. Niemalże znaczenie dla określania właściwych proporcji pomiędzy książką tradycyjną i książką w wersji elektronicznej jest także stosunkowo wysoka cena e-booków. Większa łatwość wydawania środków, jakie biblioteki publiczne mogą od 2021 roku przeznaczać na zakup książek elektronicznych, niesie ze sobą ryzyko utrwalania pozycji praktycznego monopolisty największego obecnie dystrybutora e-booków, a co za tym idzie – wysokich cen tych usług. Przeciwdziałać ten tendencji pomogłoby „łączenie sił” bibliotek publicznych, organizowanie konsorcjów, które, jako silniejszy partner, byłyby w stanie negocjować korzystniejsze warunki udostępniania e-booków. WiMBP jest liderem tego rodzaju konsorcjum na Pomorzu. Niezbadanym jeszcze możliwym polem współpracy jest też przestrzeń pomiędzy bibliotekami publicznymi a bibliotekami uczelnianymi z ich bogatymi bazami tytułów w wersji elektronicznej.

Coraz popularniejsze audiobooki będą stale zasilać księgozbiór filii bibliotecznych, co wiąże się z nastawieniem WiMBP na zaspokajanie potrzeb seniorów (nie należy też tracić z oczu faktu, że z audiobooków coraz chętniej korzystają osoby, cechujące się dużym życiowym aktywizmem, dla których książka w wersji dźwiękowej jest wygodną formą kontaktu z interesującymi dla nich treściami). Filie biblioteczne będą też sukcesywnie doposażane w książki wielkodrukowe, odpowiadające potrzebom osób w starszym wieku. Biblioteka podtrzymać będzie politykę zakupu multimediiów, analizując przy tym, czy szybko rozwijający się rynek usług VOD nie sprawi, że np. oferta filmowa na płytach CD przestała być atrakcją. Ta sama uwaga dotyczy ewentualnych planów wzbogacania zbiorów biblioteki o płyty winylowe czy pliki dźwiękowe. Związane ze stylem życia mody i potrzeby zmieniają się w tych dziedzinach bardzo szybko.

Spostrzeżenie to dotyczy także księgozbioru tradycyjnego. Nie można dłużej nie dostrzegać problemu, polegającego na coraz mniejszym zainteresowaniu czytelników zbiorami wąsko sprofilowanymi. Księgozbiór Filii Naukowej, jakkolwiek bardzo wartościowy, w niemałym procencie nie jest przez nikogo wypożyczany. Uruchomienie przed laty nowoczesnej i funkcjonalnej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego sprawiło, że Filia Naukowa przestała być podstawowym księgozbiorem naukowym i popularnonaukowym, służącym studentom. W przypadku Filii Naukowej jedynym racjonalnym rozwiązaniem, o czym będzie mowa w części programu dotyczącej infrastruktury, wydaje się przeniesienie jej do innej lokalizacji. Odmiennej rozwiązań wymagać będzie Filia Gdańska, ze swoim sprofilowanym księgozbiorem, prezentującym piśmiennictwo „gdańskie”. O ile wielką wartością jest działalność tej filii, nadająca jej charakter gdańskiego salonu literackiego, o tyle tematycznie sprofilowany księgozbiór okazuje się po wielu latach jego gromadzenia rozwiązaniem, nieodpowiadającym potrzebom dzisiejszych użytkowników. Analizy wymagać zatem będzie tak sam księgozbiór Filii Gdańskiej, jak i funkcjonowanie po sąsiedzku w budynku przy Targu Rakowym Działu Regionalnego z jego czytelnią, informacją naukową i regionalnym księgozbiorem. Rzecz w tym bowiem, by stale i bacznie obserwować, jak bije puls placówek WiMBP, gdzie puls ten słabnie, co uwidacznia się w malejącej liczbie użytkowników. Takie decyzje podejmowane były w Bibliotece w ostatnich latach, dzięki czemu np. American Corner, który mimo jego atrakcyjnej lokalizacji w sąsiedztwie masowo odwiedzanego Forum Gdańsk rejestrował zaledwie kilkoro odwiedzających dziennie, został przeorganizowany na centrum społeczno-kulturalne, mające za zadanie przyciągnąć nie tylko osoby zainteresowane kulturą amerykańską, ale także, a nawet głównie, młodych gdańszczan, poszukujących forum dla spotkań,

PLAN DZIAŁAŃ

wymiany myśli i idei czy po prostu spędzania wspólnie czasu. W podobny sposób będzie stale monitorowana cała podstawowa działalność Biblioteki, tak by instytucja ta reagowała na szybko zmieniające się potrzeby mieszkańców Gdańska.

Nie uda się osiągnąć tego celu bez stałego poprawiania i udoskonalania wewnętrznych procedur, schematów organizacji, modeli działania. W tej dziedzinie jest jeszcze bardzo wiele do zrobienia w gdańskich bibliotekach. Skomplikowana struktura: jedna centrala administracyjna i trzydzieści samodzielnych „jednostek”, czyli filii bibliotecznych, nakazuje poszukiwać rozwiązań, choćby chmurowych, które pozwolą ograniczyć obieg papierowej dokumentacji.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna powinna stawać się nowoczesną instytucją kultury nie tylko w wymiarze zewnętrznym i wizerunkowym, ale także w wymiarze wewnętrznym: kultury zarządzania, polityki kadrowej, modeli organizacyjnych itp. Oba te wymiary muszą być ze sobą zazębiane.

INFRASTRUKTURA

W latach 2022-2028 urzeczywistniany będzie podjęty w 2019 roku plan zmiany jakości sieci filii bibliotecznych. Procesowi temu nadał pierwszy impuls audyt zewnętrzny, który jakkolwiek wskazywał na racjonalne lokalizacje, skupił się na licznych niedostatkach gdańskich bibliotek publicznych, niedostatkach związanych z niedostosowaniem sieci filii do demograficznej mapy miasta, niskim standardem, dysproporcją pomiędzy kosztami i efektami oraz niespełnianiem podstawowych wymogów dostępności. Na tej podstawie został opracowany plan inwestycyjny, który zakłada z jednej strony poprawę jakości filii bibliotecznych, z drugiej – tworzenie nowych placówek, zastępujących anachroniczne i nieefektywne.

Na mapie sieci gdańskich bibliotek publicznych można wskazać placówki racjonalnie zlokalizowane i cieszące się zainteresowaniem czytelników. W ich przypadku poprawy wymaga jedynie jakość przestrzeni. Dotyczy to następujących filii:

Biblioteka Główna

Strategia rozwoju WiMBP zakłada pozostawienie na parterze i I piętrze budynku przy Targu Rakowym funkcji bibliotecznych. W ciągu minionych trzech lat udało się zmienić aranżację parteru

budynku, stwarzając tam nową przestrzeń – połączenie czytelnia i minigalerii sztuki. W 2022 roku rozpocznie działalność American Corner, który zmieni się w połączenie biblioteki, klubu i sali warsztatowej. Wypracowania nowej koncepcji wymaga czytelnia oraz – zwłaszcza – Biblioteka dla Dzieci, która w obecnej formie nie odpowiada celom, dla których została powołana.

Filia Gdańska, Biblioteka pod Żółwiem, Biblioteka Kokoszki, Biblioteka Lawendowa, Biblioteka Brzeźno, Biblioteka Morenowa, Biblioteka na Fali

To filie odnowione, niewymagające zasadniczych inwestycji, poza zmianami, wynikającymi z konieczności dostosowania przestrzeni filii bibliotecznych do wymogów Ustawy o dostępności.

Biblioteka Chełm, Biblioteka Suchanino, Biblioteka Żabianka, Biblioteka na Wyspie

To placówki niezbędne w tych częściach miasta, jednak ich niski standard wymaga poprawy. W przypadku Biblioteki na Wyspie partnerem tego projektu ma być Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Gdańska.

Nie wszędzie inwestowanie w istniejące filie biblioteczne byłoby działaniem racjonalnym. W tym przypadku strategia rozwoju WiMBP zakłada tworzenie nowych placówek i zastępowanie nimi już istniejących.

Biblioteka Ratuszowa

Jej otwarcie planowane jest na początek 2022 r. Biblioteka Ratuszowa, utworzona w zrewitalizowanym Ratuszu Oruńskim, wedle założeń strategii ma zastąpić dwie anachroniczne filie biblioteczne, położone w tej części miasta przy ul. Diamentowej oraz przy ul. Hoene. Biblioteka Ratuszowa jest ilustracją wdrażanego nowego modelu funkcjonowania bibliotek publicznych w Gdańsku, polegającego na tworzeniu dzielnicowych centrów społeczno-kulturalnych, oferujących mieszkańcom Gdańska wiele różnych funkcji, opartych na działalności kilku instytucji, ulokowanych w jednej siedzibie. Model ten zostanie przyjęty na Oruni, gdzie w Ratuszu Oruńskim współorganizować działalność będą Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, Rada Dzielnicy oraz biblioteka publiczna, a także w Bibliotece Stogi. Model ten został przyjęty również w planowanej Bibliotece na Wyspie, gdzie w zabytkowym budynku przy ul. Turystycznej na Wyspie Sobieszewskiej funkcjonować będą, poza biblioteką publiczną, Rada Dzielnicy, GAK „Wyspa

PLAN DZIAŁAŃ

Skarbów”, Stowarzyszenie Przyjaciół Wyspy Sobieszewskiej oraz koło seniorów. Ten sam model został także przyjęty przy planowaniu działalności Biblioteki Osowa, a przewidywane funkcje społeczne i kulturalne są wynikiem, podobnie jak w poprzednich przypadkach, konsultacji społecznych. Konsultacje takie są każdorazowo niezbędne, nie tylko z racji zapisów prawnych. Plan zastępowania funkcjonujących filii bibliotecznych, często od dziesiątków lat w tej samej lokalizacji, często napotyka na opór lokalnej społeczności, spowodowany przyzwyczajeniami, obawami o dostępność nowych filii czy względami prestiżu, gdy zmiany polegają na „przenosinach” filii bibliotecznych z jednej dzielnicy do drugiej. To zjawisko charakterystyczne nie tylko dla Gdańska, można je obserwować praktycznie w każdym mieście, które podjęło trud zmieniania sieci filii bibliotecznych. Cierpliwy dialog, szukanie satysfakcjonujących obie „strony” rozwiązań, jest w takich przypadkach jedyną metodą działania.

Biblioteka Stogi

Biblioteka znajdzie swoją siedzibę w 2022 r., w pawilonie przy ul. Szpaki 1, ma zastąpić nieefektywne filie biblioteczne przy ul. Stryjewskiego na Stogach oraz przy ul. Krynicznej (Przeróbka). W pawilonie prowadzić działalność będą, poza biblioteką publiczną, Pałac Młodzieży oraz Wydział Rozwoju Społecznego.

Biblioteka Dolne Miasto

Dolne Miasto to najszybciej, po Gdańsku Południe, rozwijająca się część miasta. Niezbędne jest stworzenie tu co najmniej jednej nowoczesnej placówki bibliotecznej, odpowiadającej aspiracjom i stylowi życia nowych mieszkańców. Jednym z możliwych wariantów jest stworzenie biblioteki w budynku publicznym przy ul. Śluzy 3, druga możliwość to zawarcie porozumienia z jednym z inwestujących w tej części miasta deweloperów, jak to okazało się możliwe w przypadku Biblioteki przy Rondzie (informacje poniżej). Biblioteka Dolne Miasto zastąpiłaby anachroniczną Bibliotekę na Grobli przy ul. Angielska Grobla.

Biblioteka przy Rondzie

Powstanie tej filii stało się możliwe dzięki porozumieniu zawartemu pomiędzy Biblioteką i deweloperem. Biblioteka przy Rondzie funkcjonować będzie w niezwykle atrakcyjnej lokalizacji, przy skrzyżowaniu ulic Havla, Łódzka i Świętokrzyska.

Biblioteka Południe

Wedle założeń strategii rozwoju Biblioteki w południowej części Gdańska powstać ma łańcuch filii bibliotecznych: w Osowej (Biblioteka Osowa), Kokoszkach (Biblioteka Kokoszki), Jasieniu (Biblioteka Lawendowa), Ujeścisku (Biblioteka przy Rondzie). Biblioteka Południe, na Oruni Górnej, byłaby dopełnieniem tego łańcucha, a ponadto uzupełniłaby, dzięki swej centralnej lokalizacji, układ filii bibliotecznych na Oruni Dolnej i Górnej. Jej ewentualne powstanie uzależnione jest jednak od możliwości finansowych miasta oraz współpracy ze spółdzielniami mieszkaniowymi.

Biblioteka Osowa

Kolejny przykład gdańskiego modelu filii bibliotecznej, polegający na organizowaniu w jednym budynku działalności kilku podmiotów: biblioteki, Rady Dzielnicy, organizacji społecznych. Placówka od wielu lat postulowana przez mieszkańców Osowej, wpisana do planów inwestycyjnych miasta na 2026 r.

Nowa Biblioteka Główna

Postulat wybudowania w Gdańsku nowej Biblioteki Głównej powraca w dyskusjach nad infrastrukturą instytucji kultury od lat. Obecna siedziba przy Targu Rakowym nie spełnia wymagań, jakie stawia się współcześnie bibliotekom. Na organizacyjny i finansowy wysiłek tworzenia centralnych bibliotek zdobywa się dziś w Polsce coraz więcej ośrodków metropolitalnych, różnej wielkości. Strategia rozwoju WiMBP postuluje zaprojektowanie i wybudowanie, w perspektywie najbliższej dekady, Biblioteki Otwartej, odgrywającej rolę centrum „kultury książki” w skali Gdańska i regionu.

Inaczej niż to było przedstawiane w planach działalności WiMBP na lata 2019-2021, proponowaną lokalizacją Biblioteki Otwartej byłyby nie Gdańsk Południe, tylko pas centralny, pogranicze dzielnic Zaspą i Przymorze. Jak się wydaje, założony przez strategię WiMBP łańcuch mniejszych placówek bibliotecznych, od Osowej po Orunię Górną, lepiej odpowiada zarówno układowi komunikacyjnemu tej części miasta, jak i stylowi życia jej mieszkańców. W pasie centralnym, z systematycznie zagęszczaną zabudową, brakuje znaczących instytucji kultury. Stworzenie Biblioteki Otwartej na pograniczu dzielnic Zaspą i Przymorze dałoby też możliwość – co wydaje się argumentem przesądającym – zastąpienia przez Bibliotekę Otwartą anachronicznych i nieracjonalnie zagęszczonych filii w tym rejonie. Koncepcja zawarta w strategii rozwoju WiMBP mówi o przeniesieniu do Biblioteki Otwartej działalności Biblioteki Pilotów (Zaspą), Biblioteki Babie Lato

PLAN DZIAŁAŃ

(Przymorze), Biblioteki przy Rynku wraz ze znajdującą się w tym samym budynku Biblioteką bez Barier (Przymorze) oraz Filii Naukowej (Przymorze); przymorską filią, która nadal funkcjonowałaby w tej części miasta, pozostałaby Biblioteka na Fali.

Projekt Biblioteki Otwartej to najpoważniejsze wyzwanie w planach funkcjonowania WiMBP do 2028 roku. Realne wydaje się sfinansowanie tej inwestycji jedynie ze środków regionalnych. Budowa Biblioteki Otwartej wydaje się optymalnym rozwiązaniem, pozwalającym na uporządkowanie sieci filii bibliotecznych w Gdańsku. Jeśli jednak koncepcja ta nie zyskała akceptacji, konieczne byłoby opracowanie rozwiązań alternatywnych, polegających na szukaniu nowych lokalizacji w tej części miasta na zasadach komercyjnego najmu. W dłuższej perspektywie rozwiązanie to jest jednak ekonomicznie wątpliwe. Za najgorszy wariant należałoby uznać pozostawienie bez zmian obecnego stanu rzeczy. Nie zwalniałoby to z konieczności ponoszenia przez miasto i tak znacznych nakładów, nie dając w zamian żadnego efektu jakości. Budowę nowej Biblioteki Głównej w Gdańsku należy zatem postrzegać nie jako zbytek czy ekstrawagancję, tylko jako racjonalną konieczność.

Realizacja koncepcji budowy Biblioteki Otwartej w perspektywie najbliższej dekady dałaby możliwość stworzenia w Gdańsku optymalnej sieci 27 filii bibliotecznych z trzema dużymi centrami bibliotecznymi: Biblioteką Otwartą, Biblioteką Manhattan oraz obecną Biblioteką Główną przy Targu Rakowym, z czterema lokalnymi centrami społeczno-kulturalnymi: Biblioteką Osowa, Biblioteką Stogi, Biblioteką na Wyspie i Biblioteką Ratuszową, oraz mniejszymi filiami bibliotecznymi, bliskimi mieszkańcom. Trzeba przy tym dodać, że byłaby to sieć stosunkowo „rzadka”, w której jedna placówka biblioteczna przypadłaby na około 17 tysięcy mieszkańców (wedle prognoz demograficznych). Dopełnianie w przyszłości tej sieci innymi lokalizacjami, związanymi z rozwojem miasta, wymagałoby każdorazowo decyzji finansowych. Opracowana przez zespół WiMBP koncepcja liczy się na tym etapie z ekonomicznymi realiami, przewiduje bowiem komercjalizację części budynku przy Targu Rakowym oraz części powierzchni Biblioteki Otwartej, co przyniosłyby WiMBP dodatkowe dochody, a ponadto przenoszenie anachronicznych i kosztownych w utrzymaniu (czynsze!) filii bibliotecznych dałoby znaczne oszczędności. Odkładanie tych decyzji w czasie będzie niosło ze sobą tylko ten skutek, że koszt całej „operacji” znacznie wzrośnie, a i tak, prędzej czy później, w miarę jak coraz bardziej anachroniczna stawać się będzie biblioteczna infrastruktura, okaże się ona nieunikniona.

CYFRYZACJA I AUTOMATYZACJA

Nie można sobie dzisiaj wyobrazić nowoczesnej instytucji kultury, która nie byłaby otwarta na wykorzystywanie coraz bogatszych możliwości, jakie przynoszą nowe technologie. Biblioteka rozwijać będzie działania, podjęte w tej sferze w czasie minionych trzech lat. Będą miały one na celu uatrakcyjnienie (np. stanowiska VR) oferty bibliotecznej bądź ułatwianie dostępu do zbiorów, dzięki m.in. modyfikowaniu katalogu on-line oraz dzięki stanowiskom samoobsługowym i książkomatom, których instalowanie przy wybranych filiach bibliotecznych rozpoczęło się w Gdańsku w 2021 r.

Biblioteka w coraz większym stopniu będzie też chciała odgrywać rolę ważnego ośrodka digitalizacji. W planach na lata 2022-2028 leży wyposażenie wybranych filii w łatwe w obsłudze, dostępne dla czytelników stanowiska do skanowania, co uzupełniłoby ofertę bibliotek o nową, coraz powszechniej wykorzystywaną usługę. W planach WiMBP leży też wzbogacanie cyfrowych zbiorów Dokumentów Życia Społecznego, we współpracy z innymi instytucjami, a także osobami fizycznymi. Czy nie byłoby, dla przykładu, wartym podjęcia pomysłem zaproponowanie grupie pomorskich pisarzy zdigitalizowanie jakiejś części ich prywatnych archiwów, tak by w przestrzeni publicznej, w Bałtyckiej Bibliotece Cyfrowej, można było poznać tego rodzaju najciekawsze „eksponaty”? Już teraz WiMBP wspólnie z biblioteką słupską, dysponującą nowoczesnym sprzętem, digitalizowała wybrane rekwizyty Teatru Muzycznego, co pozwoliło sprzęt ten wykorzystywać nie tylko na rzecz słupskiego subregionu, a pomorską kulturę wzbogaciło o wartościowe cyfrowe „eksponaty”.

Pomorze może się szczycić atrakcyjnym „przemysłem czasu wolnego”, wieloma kulturalnymi atrakcjami, ale potencjał ten nie jest w ujednolicony sposób promowany, a przynajmniej podejmowane w tym kierunku działania nie przyniosły satysfakcjonujących rezultatów. WiMBP chce w kolejnych latach zmierzyć się z tym zadaniem, wykorzystując możliwości, wynikające z funkcjonowania Metropolitalnej Karty do Kultury. W Gdańsku opracowano już, wspólnie z Gdańską Organizacją Turystyczną, założenia pilotażowego programu, polegającego na integracji dwóch funkcjonujących w Gdańsku kart: Karty Mieszkańca oraz Metropolitalnej Karty do Kultury. Rozwiązanie to będzie swego rodzaju testem, pozwalającym – co leży w dalszych planach Biblioteki – przenieść je do innych miast na Pomorzu, tam, gdzie biblioteki publiczne korzystają z Metropolitalnej Karty do Kultury i gdzie uda się zainteresować tego rodzaju rozwiązaniem, na pewno korzystnym z perspektywy mieszkańców, lokalne władze samorządowe. Zainteresowanie tym przedsięwzięciem wybranych instytucji „przemysłu czasu wolnego” w całym regionie pozwoliłoby powiązać promocję czytelnictwa z promocją regionalnej

PLAN DZIAŁAŃ

oferty kulturalnej. Techniczne możliwości obu bibliotek, gdańskiej i słupskiej, dawałyby przy tym możliwości atrakcyjnego promowania tej oferty – np. w formie wirtualnych wycieczek. Jest zatem do wyobrażenia projekt przekształcenia Metropolitalnej Karty do Kultury w rodzaj metropolitalnego „biletu do kultury”, dającego użytkownikom bibliotek, co jest warunkiem uczestniczenia w programie, możliwość korzystania z oferty innych instytucji kultury, połączonej z rabatowymi bonusami. Czytelnictwo dodatkowo promowałoby zatem aktywność kulturalną, i to w skali regionu, na zasadach „turystyki jednego dnia”. Trzeba jednak wyraźnie zastrzec, że przedsięwzięcie takie, o dużym stopniu trudności, mogłoby się udać wyłącznie wtedy, gdyby spotkało się z zainteresowaniem instytucji kultury oraz władz samorządowych. WiMBP chce się podjąć roli lidera tego projektu.

DZIAŁALNOŚĆ REGIONALNA

WiMBP jest instytucją współprowadzoną przez Miasto Gdańsk oraz Samorząd Województwa Pomorskiego. Nakłada to na Bibliotekę wiele zadań w wymiarze regionalnym. WiMBP sprawuje nadzór merytoryczny nad bibliotekami publicznymi w Pomorskiem, prowadzi szkolenia dla bibliotekarzy, promuje dobre praktyki. Bardzo niskie wskaźniki czytelnictwa na Pomorzu wskazują jednak na konieczność rozszerzenia tych działań. Tak jak w ciągu minionych trzech lat akcent w inicjowanych przez Bibliotekę przedsięwzięciach położony był na poprawę infrastruktury zlokalizowanych w Gdańsku filii bibliotecznych, tak w kolejnych latach akcent ten powinien zostać położony także na działania, mające na celu promocję kultury książki w całym regionie.

Już w 2021 roku Biblioteka opracowała własną analizę czytelnictwa na Pomorzu, starając się dojść przyczyn jego niskiego poziomu. W ślad za tą analizą w kolejnych latach pójdą naprawcze działania. Rozpoczęły się one od akcji „Nie siedź, sieciuj”, do udziału w której WiMBP zaprosiła szesnaście bibliotek z dziesięciu powiatów. Akcja polega na cyklicznych spotkaniach, wymianie doświadczeń, promowaniu dobrych wzorów, wsparciu merytorycznym. Będzie ona rozszerzana – o ile spotka się z zainteresowaniem ze strony bibliotek publicznych – na kolejne placówki. W planach Biblioteki leży także wspieranie bibliotek w różnych aktywnościach, związanych z przestrzenią on-line. Pandemia na trwałe zmieniła zarówno działalność instytucji kultury, jak i przyzwyczajenia jej odbiorców, zmuszając do tworzenia różnych form wideo. Biblioteki publiczne w regionie napotykają tu jednak na trudną do pokonania barierę finansową: zarówno kupowanie usług on-line, jak i zakup niezbędnego

sprzętu oznaczają znaczne koszty. WiMBP, dysponująca w tej dziedzinie własnym know-how, będzie chciała wspierać biblioteki regionalne w tworzeniu podobnych form.

WiMBP wspierać będzie także, nabywając i udostępniając bibliotekom niezbędny sprzęt, działalność digitalizacyjną, mającą na celu dygitalizowanie Dokumentów Życia Społecznego. Temu celowi będzie służyć powołanie mobilnej usługi, dzięki środkom technicznym Biblioteki.

Wspólnym przedsięwzięciem, proponowanym bibliotekom w regionie, będzie także wspomniane wyżej rozszerzenie funkcjonowania Metropolitalnej Karty do Kultury dzięki integrowaniu jej z Kartami Mieszkańca w poszczególnych miastach. WiMBP dążyć będzie do włączenia w program jak największej liczby podmiotów, tak by po bonusy i rabaty, dostępne dzięki korzystaniu z Metropolitalnej Karty do Kultury, mogli sięgnąć nie tylko mieszkańcy Gdańska, jak dzieje się obecnie, ale także mieszkańcy obszaru metropolitalnego i regionu. Warunkiem powodzenia tych działań jest znalezienie sojusznika we władzach samorządowych. Rozważenia wymagałby system zachęt dla lokalnych samorządów, dzięki którym stopniowo zmieniany byłby stosunek do bibliotek publicznych jako nie do marginalnych, tylko istotnych instytucji kultury, ważnych z perspektywy mieszkańców. Celowa byłaby promocja dobrych praktyk, polegająca np. na organizacji wyjazdów studyjnych pomorskich samorządowców do wybranych bibliotek w regionie (takich jak Kwidzyn, Kartuzy czy Żukowo,) a także w Polsce i za granicą. Wszystkie te działania Biblioteka ujmować będzie w ramach jednego hasztaga #pomorskieczyta, analogicznego do stosowanego już hasztaga #gdanskczyta. Trzeba dodać, że promocja czytelnictwa w Gdańsku pod hasłem #gdanskczyta powiązana jest z dodatkowymi środkami, przekazywanymi Bibliotece poza dotacją podmiotową. Takie rozwiązanie wydaje się konieczne także w przypadku promocji czytelnictwa w całym regionie.

OTWARTOŚĆ

Obowiązująca od 2019 roku Ustawa o dostępności nakłada na instytucje publiczne obowiązek dostosowania swojej działalności do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. WiMBP w 2020 i 2021 r. podjęła już wiele działań, mających na celu uwzględnienie potrzeb tych grup. W strukturze organizacyjnej Biblioteki zostało utworzone nowe stanowisko, Koordynatora do Spraw Dostępności, dzięki czemu wymogom Ustawy o dostępności podporządkowywane są kolejne formy aktywności Biblioteki. W kolejnych latach starania te nakierowane będą na potrzeby następujących grup:

PLAN DZIAŁAŃ

- seniorów, dzięki działaniom, zachęcającym do aktywności oraz działaniom „międzygeneracyjnym”, zapraszającym do wspólnego spędzania czasu przez osoby z różnych pokoleń;
- imigrantom, dzięki m.in. gromadzeniu i udostępnianiu księgozbioru w ich językach, organizowaniu warsztatów językowych i edukacji kulturowej;
- osobom z niepełnosprawnościami, dzięki szkoleniom pracowników biblioteki, tak by pokonywać bariery mentalne w kontakcie z osobami z niepełnosprawnościami, oraz wyposażaniu bibliotek w sprzęt, ułatwiający tym osobom komunikowanie się z innymi;
- osobom niemobilnym. Już w 2021 roku biblioteka uruchomiła, z myślą o tych osobach, usługę „Książka do Domu”, polegającą na dostarczaniu książek do domów osób, które z powodu wieku albo trwałego czy czasowego unieruchomienia nie mogą same odwiedzić filii bibliotecznych.

Najpoważniejszym wyzwaniem, jakie stanie w kolejnych latach przed Biblioteką, będzie dostosowanie do wymogów Ustawy o dostępności przestrzeni i architektury filii bibliotecznych. Wymagać to będzie znacznych nakładów, poza rutynowymi środkami, przekazywanymi w ramach dotacji podmiotowej. Problemy te będą przedmiotem stałej troski Biblioteki.

PROMOCJA CZYTELNICTWA

Podstawowym zadaniem Biblioteki jest promocja czytelnictwa. WiMBP w Gdańsku jako lider Gdańskiego Programu Rozwoju Czytelnictwa #gdanskczyta proponuje mieszkańcom miasta i regionu bogatą ofertę spotkań z czołowymi autorkami i autorami z Polski, a także zagranicznymi pisarzami, artystami, animatorami kultury. Biblioteka od wielu lat organizuje festiwale – m.in. Gdańskie Spotkania Komiksowe GDAK oraz festiwal literatury kryminalnej Afera Kryminalna, które wpisały się w mapę wydarzeń kulturalnych regionu. Stała się też jednym z uczestników Gdańskich Targów Książki. W kolejnych latach Biblioteka organizować będzie wszystkie te przedsięwzięcia, modyfikując jednak ich program, tak aby pozostawały one atrakcyjnymi propozycjami. W szczególności Biblioteka angażować się będzie w organizację Gdańskich Targów Książki, które stały się najważniejszym gdańskim książkowym „brandem”. Biblioteka podejmować się też będzie organizacji innych festiwalowych przedsięwzięć, o ile odpowiadać one będą na zbadane potrzeby mieszkańców Gdańska i regionu.

Niestandardowe formy promocji czytelnictwa, łączące elementy grywalizacji - gry miejskie (Książka Go!, Tajemnicze spotkania autorskie, Zabookowani) również pozostaną istotnym elementem

działalności promocyjnej WiMBP. Ważnym polem aktywności Biblioteki jest występowanie przez nią w roli organizatora konkursu o Pomorską Nagrodę Literacką „Wiatr od Morza” oraz organizatora Gdańskiego Konkursu Literackiego im. Bolesława Faca. O ile pierwsze z tych przedsięwzięć, które w ciągu kilku lat istnienia zapracowało na prestiż najważniejszego regionalnego wyróżnienia w dziedzinie literatury, należy uznać za wydarzenie niezwykle udane, którego promocja powinna być jedynie wzbogacana, o tyle zmian wymaga Gdański Konkurs Literacki im. Bolesława Faca. Mimo wielu lat istnienia nie wypracował on dostatecznie znaczącej marki, co m.in. spowodowane jest tym, że przyznawana w tym konkursie nagroda, polegająca na wydaniu drukiem nagrodzonej przez konkursowe jury książki, nie jest wystarczającą motywacją dla autorów wartościowych tekstów. Biblioteka starać się będzie o to, by wspólnie z Miastem Gdańsk wypracować nową formułę ważnego konkursu literackiego, wiążąc jego inaugurację z datą ewentualnego zdobycia przez Gdańsk tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie Literatury.

W kolejnych latach Biblioteka angażować się będzie w promocję czytelnictwa pod marką #gdanskczyta. Stworzenie tej marki ma za cel uwspólnienie aktywności wielu gdańskich instytucji, w których programie obecne są wydarzenia, związane z czytelnictwem. Biblioteka zmierzać będzie do stworzenia jednego, łatwo dostępnego dla użytkowników urządzeń mobilnych źródła informacji o gdańskich wydarzeniach, związanych z czytelnictwem i kulturą książki.

Mocny akcent w prowadzeniu Gdańskiego Programu Rozwoju Czytelnictwa położony będzie na projekty nakierowane na najmłodszych oraz na propagowanie rodzinnego czytania. Biblioteka prowadzić i rozwijać będzie takie akcje, jak Zacytane Maluchy, Klub Zacytanych Detektywów czy Wielki Maraton Czytelniczy. Zwłaszcza Maraton, organizowany wspólnie przez Bibliotekę i placówki oświatowe, rejestrujący każdego roku tysiące młodych uczestników, będzie wzbogacany. Uzupełnieniem tych przedsięwzięć będą różnego rodzaju warsztaty (literackie, plastyczne, edukacyjne, z wykorzystaniem nowych technologii) dla różnych grup wiekowych, organizowane w filiach WiMBP w Gdańsku, a także warsztaty i imprezy „wielopokoleniowe”, w których uczestniczyć będą seniorzy oraz najmłodszy.

Szeroko analizowany jest dzisiaj problem odchodzenia od kultury książki dzieci i młodzieży z końcowych klas szkoły podstawowej oraz uczniów szkół średnich. Droga do rozbudzenia w tej grupie wiekowej zainteresowania czytaniem musi prowadzić przez nowoczesne formy edukacji kulturowej, wykorzystujące nowe media. Biblioteka podjęła już podobne starania, wyposażając np. Bibliotekę Manhattan w sprzęt komputerowy, pozwalający na posługiwanie się w edukacji

PLAN DZIAŁAŃ

wirtualną rzeczywistością. Z kolei Biblioteka Lawendowa, jedna z nowych filii bibliotecznych w Gdańsku, została wyposażona w sprzęt, pozwalający na nagrywanie podcastów.

Najważniejszym celem, wokół którego w perspektywie najbliższych lat organizowana będzie promocyjna działalność Biblioteki i wielu innych gdańskich instytucji, związanych z kulturą książki, będzie zdobycie w 2023 roku tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie literatury. Decyzja władz miasta o złożeniu aplikacji już zapadła. Oznacza to dla Biblioteki, jako instytucji, która w przygotowaniach tych będzie miała znaczący udział, duży wysiłek organizacyjny i promocyjny. Celowe byłoby w tej sytuacji wyodrębnienie w strukturze organizacyjnej Działu Promocji Literatury, który przejąłby wszelkie, związane z tym zadania, oraz powierzenie zadań promocji i PR odrębnej komórce.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

WiMBP od wielu lat zajmuje się także działalnością edytorską, wydając m.in. cieszące się uznaniem publikacje komiksowe. W 2020 roku Biblioteka zainaugurowała wydawanie beletrystyki, uruchamiając własną serię wydawniczą. Seria ta będzie kontynuowana w kolejnych latach.

W przekonaniu Biblioteki ukazujące się obecnie gdańskie pisma kulturalno-literackie, choć z zasługami, swoim znaczeniem nie odpowiadają aspiracjom Gdańska jako ważnego ośrodka literackiego. Biblioteka chciałaby się podjąć opracowania koncepcji kwartalnika (lub dwumiesięcznika) literacko-kulturalnego, odgrywającego rolę „regionalnej witryny”, prezentującej to, co najistotniejsze w literaturze i kulturze regionu (tak obecnie, jak i w przeszłości). Urzeczywistnienie tej koncepcji wymagałoby akceptacji projektu przez władze samorządowe i wygospodarowaniu przez nie odpowiedniego budżetu. Wiązałoby się to z koniecznością wyodrębnienia w strukturze organizacyjnej Działu Wydawniczego, który zajmowałby się przygotowaniem i dystrybucją publikacji WiMBP.

Biblioteka nadal angażować się będzie w przedsięwzięcia wydawnicze, w taki czy inny sposób powiązane z kulturą całego regionu i realizowane we współpracy z innymi instytucjami (choćby Instytutem Kaszubskim). Ważne dla Pomorza daty, idee, postacie powinny znajdować swoje upamiętnienie w formie wydawnictw książkowych. WiMBP w sposób naturalny predestynowana jest do roli inicjatora i współorganizatora takich pomysłów.

ZAKOŃCZENIE

Czytelnictwo, przy wszystkich dokonujących się zmianach kulturowych i ekspansji nowych mediów, pozostaje jedną z podstawowych form uczestnictwa w kulturze. Raporty Biblioteki Narodowej pokazywały w ostatnich latach, że udało się najpierw odwrócić spadkowy trend poziomu czytelnictwa w Polsce, a w ostatnim czasie doprowadzić do tego, że rosnąca część polskiego społeczeństwa sięga po przynajmniej jedną książkę rocznie. W województwie pomorskim jest w tej dziedzinie ogromne pole do działania. Celem działalności Biblioteki w latach 2022-2028 będzie utrzymanie tego pozytywnego trendu oraz nadanie Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gdańsku pozycji jednej z wiodących instytucji kultury.

Jarosław Zalesiński